

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 77/2014-23

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 5. marca 2014 predbežne prerokoval sťažnosť spoločnosti Tatry mountain resorts, a. s., Demänovská Dolina 72, Liptovský Milkuláš, a spoločnosti WEBIS, s. r. o., Nové Záhrady I. 13/A, Bratislava, zastúpených advokátkou JUDr. Barborou Kubošiovou, Košická 32, Poprad, pre namietané porušenie ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Žiline sp. zn. 13 Cob 145/2013 z 15. októbra 2013 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť spoločnosti Tatry mountain resorts, a. s., a spoločnosti WEBIS, s. r. o. o d m i e t a pre nedostatok právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky na jej prerokovanie a rozhodnutie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 27. decembra 2013 doručená sťažnosť spoločnosti Tatry mountain resorts, a. s., Demänovská Dolina 72, Liptovský Milkuláš (ďalej len „sťažovateľ v 1. rade“),

a spoločnosti WEBIS, s. r. o., Nové Záhrady I. 13/A, Bratislava (ďalej len „sťažovateľ v 2. rade“, spolu len „sťažovatelia“), zastúpených advokátkou JUDr. Barborou Kubošiovou, pre namietané porušenie ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 13 Cob 145/2013 z 15. októbra 2013 (ďalej len „uznesenie krajského súdu“ alebo „napadnuté rozhodnutie“).

Sťažovatelia v sťažnosti uviedli, že v súdnom konaní vedenom Okresným súdom Liptovský Mikuláš (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 9 Cb 95/2010 sa spoločnosť BAUKING, s. r. o., Farebná 15, Bratislava (ďalej len „žalobca“), domáhala proti sťažovateľom (žalovaným) zaplata sumy 138 252,66 € s príslušenstvom s odôvodnením, že sťažovateľ v 1. rade ako výlučný vlastník nebytového priestoru prenajal právnenému predchodcovi žalobcu na základe zmluvy o nájme nebytových priestorov uzatvorenej 1. júna 2004 (ďalej len „zmluva o nájme“) bufet na vrcholovej stanici kabínkovej lanovky Otupné v Demänovskej doline a na základe dodatku č. 1 k zmluve o nájme sociálne zariadenie v lokalite Otupné – Brhliská. V zmysle dodatku č. 1 k zmluve o nájme bol sťažovateľ v 1. rade ako prenajímateľ povinný zaplatiť pôvodnému žalobcovi (nájomcovi) sumu 3 500 000 Sk zvýšenú o daň z pridanej hodnoty ako náhradu za ním vynaložené náklady na rekonštrukciu predmetu nájmu, ak dôjde k jeho skončeniu do 31. mája 2014 z dôvodov uvedených v § 9 ods. 2 a 3 písm. b) a c) zákona č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o nájme“), alebo na základe iného dôvodu, ktorý spôsobí prenajímateľ. K vypovedaniu nájomnej zmluvy došlo zo strany sťažovateľa v 2. rade ako nového vlastníka stavby, kde sa nachádzal predmet nájmu, 27. augusta 2009 a nájomný vzťah zanikol uplynutím výpovednej doby 31. decembra 2009. Pôvodný žalobca po skončení nájmu požadoval od sťažovateľa v 2. rade sumu 138 252,66 €.

Okresný súd uplatnenú finančnú náhradu právne posúdil ako zmluvnú pokutu, keď považoval za preukázané, že ustanovenie čl. VIII bodu 3 písm. a) dodatku č. 1 k zmluve o nájme (ďalej aj „sporné ustanovenie zmluvy o nájme“) je svojím obsahom

najbližšie k zmluvnej pokute zabezpečujúcej hlavný záväzok (nájom), a keďže zo strany sťažovateľa v 2. rade išlo o výkon práva prenajímateľa vypovedaním zmluvy ukončiť nájomný vzťah, takéto dojednanie nemôže byť postihované zmluvnou pokutou pre rozpor so zákonom. Okresný súd rozsudkom sp. zn. 9 Cb 95/2010 z 5. decembra 2012 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) návrh žalobcu zamietol a sťažovateľom priznal náhradu trov konania.

Žalobca podal proti rozsudku okresného súdu odvolanie, na základe ktorého krajský súd rozsudok okresného súdu napadnutým rozhodnutím zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie, keď dospel k záveru, že *„bolo namieste prikloniť sa k výkladu zohľadňujúcemu záver, podľa ktorého záväzok vyplývajúci z čl. VIII. bod 3 písm. a. Dodatku č. 1 k zmluve o nájme, ktorý charakterovo je zmluvnou pokutou... je sankciou za porušenie zmluvnej povinnosti prenajímateľom zabezpečiť nájom na dohodnutú dobu, resp. dodržať dohodnutú dobu nájmu, a nie pre výkon práva (výpoveď zo zmluvy o nájme)...“*.

Sťažovatelia vyvodzujú porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením krajského súdu pri rozhodovaní o platnosti, resp. neplatnosti dojednania o zmluvnej pokute upraveného v čl. VIII bode 3 písm. a) dodatku č. 1 k zmluve o nájme.

Podľa názoru sťažovateľov síce uznesenie krajského súdu nemá povahu konečného rozhodnutia vo veci samej, ale súčasne je právny názor vyslovený krajským súdom týkajúci sa platnosti zmluvného dojednania žalobcu a sťažovateľov pre okresný súd záväzný a predstavuje právny základ pre rozhodovanie o veci samej. Právne posúdenie v danej právnej veci krajským súdom považujú sťažovatelia za arbitrárne a neodôvodnené, keďže odvolací súd sa *„absolútne odchyľil od znenia príslušných ustanovení aplikovateľných právnych predpisov...“*, pričom poprel ich účel a význam, v napadnutom rozhodnutí sa dopustil svojvôle a svoj postoj nedostatočne odôvodnil. Krajský súd v rozpore s judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ako aj judikatúrou Najvyššieho súdu Českej republiky i názormi Ústavného súdu Českej republiky (IV. ÚS 276/99, IV. ÚS 182/01) *„dospel k opačnému záveru ohľadne platnosti dojednania o zmluvnej pokute sankcionujúcej*

výkon práva účastníka právneho vzťahu“, na základe čoho je možné jeho postup a rozhodnutie považovať za porušujúce označené práva sťažovateľov.

S poukazom na uvedené sťažovatelia v sťažnosti tiež uviedli:

(i) Výklad sporného ustanovenia zmluvy o nájme krajským súdom vychádzajúci z princípu zmluvnej autonómie a prednosti výkladu zmlúv udržiavacom ich platnosť, prikladá *„veľmi iracionálne konsekvencie pre jednu z jej strán (sťažovateľov, pozn.) proti strane druhej,“*

(ii) Nájomný vzťah je charakteristický dočasnosťou vyplývajúcou z § 9 ods. 2 a 3 zákona o nájme, ktoré priamo zakotvuje právo účastníkov zmluvného vzťahu ukončiť nájomný vzťah dojednaný na dobu určitú predčasne výpoveďou.

(iii) Povinnosť zaplataenia žalovanej pohľadávky bola dojednaná pre prípad skončenia nájomného vzťahu výpoveďou zo strany sťažovateľa v 2. rade ako prenajímateľa, bola teda viazaná na výkon práva, a preto nemôže byť sankcionovaná zmluvnou pokutou, ktorú je dlžník povinný zaplatiť, ak nesplní svoju zmluvnú povinnosť, a nie v prípade, ak bude realizovať svoje právo.

(iv) Dojednanie o zmluvnej pokute (ako bolo sporné ustanovenie posúdené okresným súdom aj krajským súdom) je neplatným právnym úkonom pre rozpor so zákonom, pretože podľa § 544 Občianskeho zákonníka sa uplatnenie zmluvnej pokuty spája s porušením zmluvnej povinnosti, a nie s uplatnením práva.

(v) Sporné dojednanie v zmluve o nájme v podstate vylučuje jednostranné ukončenie zmluvy o nájme pod hrozbou vysokej peňažnej sankcie z uplatnenia práva túto zmluvu uzatvorenú na dobu určitú vypovedať.

(vi) Sťažovateľ v 2. rade ako vlastník a súčasne prenajímateľ má právo vzdať sa dočasne svojho práva predmet nájmu užívať, s čím korešponduje jeho právo aj pred uplynutím dohodnutej doby ukončiť užívanie jeho majetku inou osobou.

(vii) Dojednanie o zmluvnej pokute v spornom ustanovení zmluvy o nájme nie je dostatočne určité, pretože *„absentuje povinnosť, ktorej splnenie zmluvná pokuta zabezpečuje“*.

(viii) *„výkladom nemožno právny úkon dopĺňať a meniť,“*

(ix) Keďže sťažovateľ podpísaním zmluvy o nájme k nej len pristúpil, pretože bola koncipovaná druhou zmluvnou stranou, pri jej interpretácii je potrebné postupovať podľa všeobecne platného princípu, že *„ak sú v zmluve použité formulácie a pojmy, ktoré možno vykladať rozdielne, javí sa byť spravodlivým vykladať ich v neprospech toho, kto ich do zmluvy uložil“*. Dokazovaním v súdnom konaní vyšlo podľa sťažovateľov jednoznačne najavo, že dodatok č. 1 pripravoval žalobca.

(x) *„interpretácia zmlúv ako prejavu autonómnej normotvorby účastníkov súkromnoprávných vzťahov je zásadne úlohou všeobecných súdov, to však len potiaľ, pokiaľ všeobecné súdy nerozhodujú v extrémnom rozpore s obsahom súdneho spisu alebo v rozpore s princípom spravodlivosti, či arbitrárne...“*.

(xi) nájom dojednaný na určitý čas je možné vypovedať iba z dôvodov taxatívne vymedzených v § 9 ods. 2 a 3 zákona o nájme, a preto zmluvné strany nemôžu tieto dôvody modifikovať ani meniť alebo vylúčiť. Ide o kogentnú právnu úpravu.

(xii) Ustanovenie § 544 Občianskeho zákonníka o zmluvnej pokute má kogentnú povahu.

Napriek uvedenému krajský súd posúdil sporné ustanovenie zmluvy o nájme ako platné bez ohľadu na to, že *„nesplňa základné atribúty právneho úkonu z hľadiska jeho určitosti..., keďže nárok na zmluvnú pokutu je viazaný na skončenie nájmu z nedostatočne určito špecifikovaných dôvodov...“*.

Podľa názoru sťažovateľov *„Zo všetkých týchto dôvodov nemôžu závery Krajského súdu v Žiline obsiahnuté v uznesení sp. zn. 13Cob/145/2013 ako ústavne konformné obstať, keďže v každom ohľade takéto závery porušujú právo sťažovateľov na súdnu ochranu a spravodlivý proces, práve tým, že Krajský súd v Žiline svojimi závermi... popiera účel a zmysel tak ustanovenia § 544 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov, keďže vznik nároku na zmluvnú pokutu je v danom prípade viazaný na výkon práva, ako aj ustanovenia § 9 zákona č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov, ktoré uznesenie je v tomto smere arbitrárne a neodôvodnené, vo svojej samotnej podstate rozporné“*, v rozpore s uvedenými

kogentnými právnymi normami, konštantnou judikatúrou, popierajúce zásadu predvídateľnosti súdnych rozhodnutí ako jedného z hlavných atribútov právneho štátu.

Na základe uvedeného sťažovateľa v sťažnosti navrhli, aby ústavný súd nálezom takto rozhodol:

„1. Krajský súd v Žiline uznesením sp. značka 13 Cob/145/2013 zo dňa 15. 10. 2013 porušil právo sťažovateľa v 1. rade v 2. rade na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie zaručené čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd.

2. Uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. značka 13 Cob/145/2013 zo dňa 15. 10. 2013 sa zrušuje a vec sa vracia ďalšie konanie.

3. Sťažovateľovi v 1. rade a sťažovateľovi v 2. rade sa priznáva náhrada trov konania.“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne

neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy znamená, že ústavný súd môže konať o namietanom porušení sťažovateľových práv a vecne sa zaoberať iba tými sťažnosťami, ak sa sťažovateľ nemôže v súčasnosti a nebude môcť ani v budúcnosti domáhať ochrany svojich práv pred iným súdom prostredníctvom iných právnych prostriedkov, ktoré mu zákon na to poskytuje. Namietané porušenie niektorého zo základných práv alebo slobôd teda nezakladá automaticky aj právomoc ústavného súdu na konanie o nich. Pokiaľ ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby zistí, že ochrany toho základného práva alebo slobody, porušenie ktorých namieta, sa sťažovateľ môže domôcť využitím jemu dostupných a aj účinných právnych prostriedkov nápravy, prípadne iným zákonom upraveným spôsobom pred iným súdom alebo pred iným štátnym orgánom, musí takúto sťažnosť odmietnuť z dôvodu nedostatku svojej právomoci na jej prerokovanie (napr. m. m. I. ÚS 103/02, I. ÚS 6/04, II. ÚS 122/05, IV. ÚS 179/05, IV. ÚS 243/05, II. ÚS 90/06).

Zmyslom a účelom uvedeného princípu subsidiarity je to, že ochrana ústavnosti nie je a ani podľa povahy veci nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale úlohou všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Všeobecné súdy, ktoré v občianskom súdnom konaní sú povinné vykladať a aplikovať príslušné zákony na konkrétny prípad v súlade s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 5 ústavy, sú primárne zodpovedné aj za dodržiavanie tých práv a základných slobôd, ktoré ústava alebo medzinárodná zmluva dotknutým fyzickým osobám zaručuje. Ústavný súd predstavuje v tejto súvislosti ultima ratio inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu podľa zásad uvedených v § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde (III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05).

Zásada subsidiarity reflektuje okrem iného aj princíp minimalizácie zásahov ústavného súdu do právomoci všeobecných súdov, ktorých rozhodnutia sú v konaní o sťažnosti preskúmané (IV. ÚS 303/04).

Zo sťažnosti vyplýva, že sťažovatelia vystupujú v postavení žalovaných v konaní vedenom okresným súdom pod sp. zn. 9 Cb 95/2010 o zaplatenie sumy 138 252,66 € s príslušenstvom, ktorá predstavuje žalobcom (nájomcom) uplatnenú pohľadávku vyplývajúcu zo sporného ustanovenia zmluvy o nájme, na základe ktorého sa pôvodný žalobca a žalovaný v 1. rade (pôvodný vlastník a prenajímateľ) dohodli, že v prípade, ak dôjde k skončeniu nájmu z dôvodov uvedených v § 9 ods. 2 a 3 písm. b) a c) zákona o nájme alebo na základe iného dôvodu, za ktorý zodpovedá alebo ktorý spôsobí prenajímateľ, zaväzuje sa tento uhradiť nájomcovi žalobcom uplatnenú pohľadávku ako náhradu nákladov, ktoré vynaložil nájomca na rekonštrukciu predmetu nájmu. Právne posúdenie nároku bolo ponechané na okresnom súde.

Okresný súd vo svojom rozhodnutí konštatoval, že sporné ustanovenie zmluvy o nájme je zmluvnou pokutou zabezpečujúcou splnenie hlavného záväzku – nájmu a sú v ňom uvedené dôvody, pre ktoré v prípade skončenia nájmu pred uplynutím dohodnutej doby vzniká povinnosť a tomu zodpovedajúce právo na zmluvnú pokutu. Okresný súd súčasne ustálil, že pokiaľ je výpoveď zo zmluvy o nájme platná, je uplatnením práva prenajímateľa (sťažovateľa v 2. rade), a preto nemôže byť sankcionovaná zmluvnou pokutou pre rozpor so zákonom.

Proti rozsudku okresného súdu podal odvolanie žalobca. Krajský súd napadnutým rozhodnutím rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie, pričom vyslovil právny záver, že sporné ustanovenie zmluvy o nájme je charakterovo zmluvnou pokutou, ktorá je sankciou porušenia zmluvnej povinnosti prenajímateľa dodržať dohodnutú dobu nájmu, a nie je viazané na výkon jeho práva vypovedať zmluvu o nájme, a preto nie je správny záver okresného súdu o neplatnosti tohto ustanovenia pre rozpor s § 39 Občianskeho zákonníka.

Podstatou námietok sťažovateľov je ich nesúhlas s uznesením krajského súdu, ktorý je podľa ich názoru arbitrárny a neodôvodnený, vykazuje znaky svojvôle pri aplikácii na vec sa vzťahujúcich právnych predpisov, keďže popiera ich zmysel a účel, a preto jeho právne závery „porušujú právo sťažovateľov na súdnu ochranu a spravodlivý proces“.

Ústavný súd vo vzťahu k čl. 6 ods. 1 dohovoru a čl. 46 ods. 1 ústavy už uviedol, že formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu s právnym režimom súdnej ochrany podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97, IV. ÚS 195/07).

Z rozhodnutia krajského súdu ako odvolacieho súdu, ako už bolo konštatované, vyplýva, že zrušil rozhodnutie okresného súdu (ako prvostupňového súdu) a vec vrátil na ďalšie konanie, čo bez akýchkoľvek pochybností znamená, že napadnutým rozhodnutím sa konanie o zaplatenie peňažnej sumy s príslušenstvom neskončilo. V danom prípade nejde o konečné rozhodnutie vo veci, ktorého dôsledkom by bolo právoplatné skončenie veci, prípadne zastavenie súdneho konania.

Podľa názoru ústavného súdu namietanie nesprávnosti a nezákonnosti uznesenia krajského súdu ako odvolacieho súdu nemôže byť samo osebe dôvodom na namietané porušenie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Krajský súd neodmietol sťažovateľom poskytnutie súdnej ochrany, vecou sa zaoberal a rozhodol o nej. Sťažovatelia budú mať možnosť v ďalšom štádiu konania pred okresným súdom uplatniť ochranu označených práv, aj svoju argumentáciu týkajúcu sa skutkovej a právnej stránky predmetnej veci, z čoho vyplýva, že majú ešte k dispozícii iný prostriedok ochrany týchto práv, ktorých porušenie namietajú vo svojej sťažnosti. V danej veci sa súdne konanie v súčasnosti nachádza v štádiu prvostupňového konania na okresnom súde, ktorý bude v súlade s názorom odvolacieho súdu vykonávať ďalšie dôkazy na dostatočné zistenie skutkového stavu a náležite sa zaoberať obranou sťažovateľov najmä vo vzťahu k namietanej neplatnosti sporného ustanovenia zmluvy o nájme s dobrými mravmi, ako aj

s poctivým obchodným stykom. K vykonávaniu dôkazov sa sťažovatelia budú môcť v konaní pred okresným súdom vyjadriť a rovnako navrhnúť vykonanie ďalších dôkazov na podporu svojich tvrdení.

Na základe uvedeného ústavný súd dospel k záveru, že vo vzťahu k namietanému porušeniu základného práva sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru) nie je daná jeho právomoc na prerokovanie veci podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. marca 2014